

dr Michał Németh
Instytut Językoznawstwa, Wydział Filologiczny
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Kraków, dnia 23.02.2019 r.

Autoreferat dorobku i osiągnięć naukowych

I Dyplomy

Tytuły zawodowe

1. **26.05.2006:** dyplom magistra w zakresie filologii węgierskiej (Katedra Filologii Węgierskiej, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego) na podstawie pracy pt. *Zapóżyczenia węgierskie w gwarze orawskiej i drogi ich przenikania* (zob. poz. A.1 w załączniku 3a). Promotor: prof. zw. dr hab. Marek Stachowski.
2. **26.07.2006:** dyplom magistra w zakresie filologii orientalnej (specjalność: turkologia) (Instytut Filologii Orientalnej, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego) na podstawie pracy *Nieznane wiersze karaimskie Sergiusza Rudkowskiego (dialekt łucko-halicki). Edycja krytyczna*. Promotor: prof. zw. dr hab. Marek Stachowski.

Stopień naukowy

3. **14.04.2011:** dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa (Wydział Filologiczny, Uniwersytet Jagielloński) na podstawie rozprawy pt. *Unknown Lutsk Karaim Letters in Hebrew script (19th–20th Centuries). A Critical Edition* (zob. poz. A.2 w załączniku 3a). Promotor: prof. zw. dr hab. Marek Stachowski. Recenzenci: prof. zw. dr hab. Ewa Siemieniec-Gołaś (UJ), prof. zw. dr hab. Henryk Jankowski (UAM).

II Zatrudnienie

Uniwersytet Jagielloński

1. Zatrudniony w Katedrze Filologii Węgierskiej (przemianowanej z biegiem czasu na Zakład Filologii Węgierskiej) Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego:
 - **2006–2013:** na stanowisku asystenta (od 2011 roku asystenta z doktoratem)
 - **od 2013:** na stanowisku adiunkta

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

2. Zatrudniony w Zakładzie Hebraistyki, Arameistyki i Karaimoznawstwa Katedry Studiów Azjatyckich na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;
 - 2011–2012: na stanowisku starszego wykładowcy

III Osiągnięcie naukowe

(zgodnie z art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z uwzględnieniem jednolitego tekstu ustawy ogłoszonego dnia 15 września 2017 r.)

Jako osiągnięcie naukowe określone w przywołanej wyżej ustawie wskazuję niniejszym cykl powiązanych tematycznie artykułów mojego wyłącznego autorstwa opublikowanych wyłącznie w recenzowanych czasopismach naukowych. Cykl artykułów nosi tytuł *Historia języka karaimskiego w okresie od drugiej połowy XVII wieku do drugiej połowy XIX wieku (na podstawie analizy nowo odkrytych zabytków językowych)* i został opublikowany w latach 2014–2018. Na powyższy cykl składają się publikacje przedstawione poniżej w układzie tematycznym o łącznej objętości 256 stron (14,1 arkusza wydawniczego + facsimile).

1. [B.24]¹ A historical phonology of Western Karaim. Alveolars and front labials in the south-western dialect. – *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis* 131/3 (2014): 247–267.
2. [B.25] A historical phonology of Western Karaim. The evolution of consonant harmony in the north-western dialect. – *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis* 131/4 (2014): 353–369.
3. [B.31] A historical morphology of Western Karaim. The *-p + edi-* past tense in the south-western dialect. – *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 68/2 (2015): 215–228.
4. [B.32] A historical phonology of Western Karaim. The process of diversification into dialects. – *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis* 132/3 (2015): 167–185.

¹ Skróty odsyłają czytelnika do załącznika 3a do wniosku, tj. do *Wykazu opublikowanych prac naukowych*. Oznaczenia odsyłające do artykułów wchodzących w skład przedstawianego w tym miejscu cyklu monotematycznych publikacji są wyszczególnione pismem pogrubionym, aby je z łatwością odróżnić od innych cytowanych w tym dokumencie prac. Artykuły B.24 i B.32 zostały opublikowane również w języku tureckim (zob. B.40 i B.41). Przetłumaczono je na prośbę redaktorów tomu w którym je opublikowałem. Tłumaczenie przeszło moją staranną korektę. Jako że są to li tylko tłumaczenia artykułów B.24 i B.32, nie uwzględniam je w przedstawianym w tym miejscu cyklu publikacji.

5. [B.46] A historical phonology of Western Karaim. The process of its diversification into dialects. Part 2. Supplementary data on the absolute and relative chronology of sound changes. – *Rocznik Orientalistyczny* 71/2 (2018): 146–161.
6. [B.27] An early north-western Karaim Bible translation from 1720. Part 1. The Torah. – *Karaite Archives* 2 (2014): 109–141.
7. [B.34] An early North-Western Karaim Bible translation from 1720. Part 2: The Book of Ruth. – *Karaite Archives* 3 (2015): 49–102.
8. [B.35] An early North-Western Karaim Bible translation from 1720. Part 3: A contribution to the question of the stemma codicum of the Eupatorian print from 1841. – *Karaite Archives* 3 (2015): 103–118.
9. [B.38] A Crimean Karaim handwritten translation of the Book of Ruth dating from before 1687. Another contribution to the history of Crimean Karaim and to the question of the stemma codicum of the Eupatorian printed edition of the Tanakh from 1841. – *Türk Dilleri Araştırmaları* 26/2 (2016) [FS H. Jankowski]: 161–226.
10. [B.45] An early North-Western Karaim text dating from before 1700. A linguist's contribution to the biography of Josef ha-Mashbir. – *Almanach Karaimski* 7 (2018): 83–98.

W powyższym cyklu artykułów dokumentuję, opisuję i interpretuję nieznanе dotychczas najistotniejsze procesy kształtujące wczesną historię języka karaimskiego. Opis historii języka opieram na analizie filologicznej kilkudziesięciu rękopisów wyselekcjonowanych z grupy kilkuset źródeł. Istotnym wkładem w powstanie powyższego cyklu publikacji było odnalezienie przeze mnie kilku bardzo wartościowych zabytków językowych należących do grupy najstarszych zabytków piśmiennictwa karaimskiego. Ich fragmenty przedstawiam w formie edycji krytycznych. Celem tego osiągnięcia naukowego jest kompleksowe opisanie procesów, które doprowadziły do rozpadu języka karaimskiego na dialekty.

Ów cel naukowy jest ściśle związany ze stanem badań nad historią języka karaimskiego z roku 2012, tj. ze stanem badań z jakim miałem do czynienia w momencie rozpoczęcia pracy nad przedstawianym cyklem artykułów.

Gdy rozpoczynałem badania nad wczesną historią języka karaimskiego, najstarszymi opracowanymi źródłami karaimskimi były, w zdecydowanej większości przypadków, teksty XIX- lub XX-wieczne. Tylko w dwóch publikacjach badacze poddali analizie starsze zabytki językowe, a mianowicie XVIII-wieczne źródła wschodniokaraimskie — chodzi tu o prace Józefa Sulimowicza (1972; 1973) i Henryka Jankowskiego (1997). Edycji tekstów i opracowań języka tekstów zachodniokaraimskich starszych niż wiek XIX nie było w ogóle. Wynikało to z braku wiedzy o istniejących

źródłach starszych. W efekcie badania porównawcze źródeł karaïmskich z najstarszymi zabytkami języków najbliższych karaïmskiemu² były obarczone ryzykiem błędu metodologicznego, ponieważ porównywane dane językowe pochodziły z różnych okresów czasowych.

Aby zebrać materiał filologiczny niezbędny do napisania omawianego cyklu prac, w latach 2012–2016 poddałem lekturze i wstępnej analizie językowej przeszło 460 nieznanych do tego czasu rękopisów i druków napisanych różnymi odmiankami pisma hebrajskiego (o pracy nad opisem filologicznym znacznej części tych źródeł zob. *Dalsze osiągnięcia naukowo-badawcze*). Są one przechowywane w prywatnych archiwach rodzin karaïmskich w Polsce (zob. B.42). Ostatecznie na potrzeby przedstawianego w tym miejscu cyklu publikacji oparłem się na materiale językowym pochodzącym z łącznie 49 rękopisów (zob. *Lista rękopisów cytowanych w cyklu powiązanych tematycznie publikacjach*).

Trzem najstarszym rękopisom poświęciłem osobną uwagę w łącznie pięciu artykułach wchodzących w skład omawianego cyklu (B.27, B.34, B.35, B.38 i B.45).

W pracach B.27, B.34 i B.35 przedstawiłem opis najstarszego przekładu tekstu biblijnego na język zachodniokaraïmski. Rękopis ten zawiera Pięcioksiąg z dołączonymi czterema księgami Pism, a mianowicie Rut, Lamentacji Jeremiasza, Koheleta i Estery. Rękopis został przeze mnie odnaleziony i zidentyfikowany w 2014 roku w archiwum prywatnym rodziny Dubińskich w Warszawie. Nadałem mu numer inwentarza ADub.III.73. Osobę kopisty (chodzi o Simchę z Kukizowa syna Chananela z Derażna) zidentyfikowałem jako tłumacza 18 nieznanych dotąd pieśni religijnych odnalezionych w 15 rękopisach przechowywanych w archiwum prywatnym Józefa Sulimowicza (1913–1973), zob. B.34 (s. 51). Datę powstania rękopisu ustaliłem na podstawie hebrajskojęzycznego kolofonu umieszczonego na końcu Księgi Powtórzonego Prawa: została ona wyrażona wartością numeryczną liter wziętych z cytatu z Księgi Przysłów.

Lekturze i analizie poddałem karty 3 r° – 347 v°. Język tekstu jest niejednorodny. Po pierwsze odnajdziemy w nim dłuższe fragmenty, w których dialekt północnozachodni udokumentowany jest w postaci sprzed zmianą pierwotnej harmonii samogłoskowej w tzw. harmonię spółgłoskową. Po drugie znajdziemy w nim dłuższe fragmenty, w których harmonia samogłoskowa całkowicie ustąpiła miejsca harmonii spółgłoskowej. Po trzecie wreszcie język przekładu wielu rozdziałów prezentuje stan przejściowy, tj. znajdziemy w nim zarówno postaci z harmonią samogłoskową, jak również z harmonią spółgłoskową, przy czym bardzo często spotkamy w nim takie hy-

² Do tej grupy źródeł należą język rękopisu *Codex Cumanicus* z XIV wieku, XV-wieczny przekład kipczacki (karaïmski?, krymczacki?) fragmentów Tory z XV wieku (chodzi o nieopracowany jeszcze rkp. Evr I Bibl 143 przechowywany w zbiorach Biblioteki Narodowej Rosji w Petersburgu, zob. Harkavy & Strack 1875: 167–168), XVI-wieczne teksty ormiańsko-kipczackie (zob. Garkavec 2002; Tryjarski 2017) oraz dalsze XIII–XVI-wieczne źródła średniokipczackie opisane na przykład przez Árpáda Bertę (1996: 3–7; 1998: 158).

brydowe formy wyrazowe, w których część wyrazu jest wokalizowana zgodnie z zasadami harmonii samogłoskowej, a druga część jest już zgodna z zasadami harmonii spółgłoskowej (zob. **B.27**, s. 117–133; **B.34**: 55–83). Pod tym względem rękopis ten jest unikatowy i jako taki jest niesłychanie ważnym źródłem wiedzy o historii języka.

Co ważne, artykuł **B.27** jest pierwszą i dotychczas jedyną publikacją, w której udokumentowano północno-zachodnio-karaïmski materiał językowy z pierwotną harmonią samogłoskową. Ponadto, edycja ta jest jedyną pracą, w której przedstawiono tekst ze współwystępującymi dwoma systemami fonologicznymi (tj. tymi sprzed i po przesunięciu harmonii samogłoskowej w kierunku harmonii spółgłoskowej). Mając na uwadze szczególne znaczenie tego rękopisu nie tylko dla turkologii, ale również dla językoznawstwa ogólnego, w artykułach **B.27** i **B.34**, poza edycją, dokonałem również wstępnej analizy językowej zawartości, przedstawiając te zjawiska fonologiczne, fonotaktyczne, morfonologiczne, leksykologiczne i syntaktyczne, które były uzupełnieniem do ówczesnego stanu wiedzy naukowej (zob. **B.27**, s. 113–116, 134–138; **B.34**, s. 52–54, 84–92). Na podstawie omawianego rękopisu podjąłem się próby ustalenia chronologii absolutnej procesu wykształcenia się harmonii spółgłoskowej (**B.34**, s. 50).

W artykule **B.27** na stronach 134–136 przedstawiam wstępne obserwacje dotyczące tych właściwości prozodycznych, fonetycznych, fonotaktycznych i morfonologicznych, które wydają się mieć związek z pojawieniem się wokalizacji zgodnej z zasadami harmonii spółgłoskowej. Pełen model procesu jakim było przestoczenie się harmonii samogłoskowej w spółgłoskową przedstawiłem, jako wynik osobnych badań, w artykule **B.25** wchodzącym w skład referowanego osiągnięcia naukowego.

Jako że rękopis ADub.III.73 jest źródłem szczególnie ważnym także z punktu widzenia historii piśmiennictwa karaïmskiego, w artykułach **B.27**, **B.34**, **B.35** i **B.38** przedstawiłem szereg uwag filologicznych i tekstologicznych wynikających z porównania tego rękopisu z XIX-wiecznym rękopisem południowo-zachodnio-karaïmskim z Halicza (JSul.III.01), z XVII-wiecznym rękopisem wschodniokaraïmskim z Krymu (JSul.III.02), z XIX-wiecznym rękopisem wschodniokaraïmskim częściowo wydanym przez Dana Shapirę (2014), z XIX-wiecznym drukiem Tanachu wydanym w Eupatorii w 1841 roku oraz z rękopisem krymczackim wydanym przez Ialę Ianbay i Marcela Erdala (1998). Na podstawie tych badań kontrastywnych wyraziłem pogląd, że język przekładu północno-zachodnio-karaïmskiego w rkp. ADub.III.73 jest bardzo zbliżony do języka przekładu południowo-zachodnio-karaïmskiego w rkp. JSul.III.01 (tekstualnie i morfologicznie) i że są one blisko z sobą powiązane. Jeśli zaś chodzi o teksty krymskie, stwierdzam, że choć rękopis JSul.III.02 oraz druk z 1841 różnią się od rkp. ADub.III.73 w znacznie większym stopniu niż JSul.III.01, to jednak struktura tekstu tych trzech przekładów (tj. tego w druku z 1841 r., w rękopisie JSul.III.02 oraz w rękopisie ADub.III.73) nadal pozostaje do siebie bardzo zbliżona. Wiele wskazuje więc na to, że w przeszłości istniała trwająca wieki spójna tradycja przekładowa tekstów

biblijnych, która obejmowała wyłącznie przekłady karaimskie — krymskie i polskolitewskie (zob. **B.27**, s. 117–130, 137–138; **B.34**, s. 55–74; **B.35**, s. 103–114). Jako kontrast można przytoczyć *Targum* krymczacki, który należy już traktować jako tekst należący do zupełnie innej tradycji przekładowej.

Wspomniany wyżej artykuł **B.38** to studium o zawartości rękopisu JSul.III.02, a więc o najstarszym znanym nam przekładzie tekstu biblijnego na język karaimski. Rękopis ten został odnaleziony w ramach prac nad katalogiem rękopisów i starodruków karaimskich (E.1). Mowa o krymskim manuskrypcie powstałym między 1648 a 1687 rokiem zawierającym przekład Proroków Dawniejszych (a więc Księgi Jozuego, Sędziów, Samuela i Królów) uzupełniony o tekst Księgi Rut i Księgi Estery, a także o fragmenty Księgi Przysłów. Datę powstania rękopisu ustaliłem po przeprowadzeniu analizy kolofonów i wpisów własnościowych (w języku rosyjskim i hebrajskim) oraz listy sułtanów panujących, jak to kopista ujął, „w Bursie i Konstantynopolu” sporządzonej w języku hebrajskim, uwzględniając również wskazówki paleograficzne.

Artykuł zawiera edycję krytyczną Księgi Rut (**B.38**, s. 169–198) oraz opis najistotniejszych cech językowych tekstu. Sklasyfikowałem go jako odmianę kipczacką języka wschodniokaraimskiego z licznymi elementami oguzyjskimi (ang. *Crimean Kipchak Karaim* — zgodnie z taksonomią przyjętą w Jankowski 2015a: 202–204). W analizie językowej do tekstu opisuję między innymi nieudokumentowaną dotychczas postać tzw. zaprzeczonego „bezokolicznika”³ — inną niż ta znana z istniejących opracowań gramatycznych (**B.38**, s. 199–200).

Przebadany w artykułach **B.35** i **B.38** materiał językowy zinterpretowałem również w kontekście dyskusji o odrębności języka wschodniokaraimskiego w taksonomii języków tureckich oraz o wiarygodności materiału językowego zawartego w eupatoryjskim druku Tanachu z 1841 roku. Wyraziłem swój pogląd sprzeczny z argumentacją Dana Shapiry (2003: 661–662; 2013: 150–157): uczony ten uważa, że język wspomnianego druku jest tworem sztucznym, który w rzeczywistości nigdy nie istniał ani w mowie ani na piśmie (*ghost dialect*) i został utworzony *ad hoc* na bazie języka krymskotatarskiego przez redaktorów tego wydania tylko dlatego, że ich kompetencje językowe były zbyt słabe, by zrozumieć treść pierwotnych rękopisów karaimskich stanowiących podstawę rzeczonego druku. Jednak wysoki stopień zgodności tekstu Biblii hebrajskiej z 1841 roku i rkp. JSul.III.02 jasno pokazuje, że odmiana języka karaimskiego poświadczona w tym ważnym dla piśmiennictwa karaimskiego druku istniała już w XVII wieku.

Istotną rolę artykułów **B.27**, **B.34**, **B.35** i **B.38** jest również to, że dokumentuję w nich odkrycie najstarszych przekładów biblijnych na język karaimski.

³ Cechy polskiego bezokolicznika (czy infinitiwu) nie odpowiadają w pełni właściwościom syntaktycznym i morfologicznym jego karaimskiego odpowiednika. Dla opisu języków tureckich tradycyjnie używa się jednak terminów znanych z indoeuropejskich gramatyk.

W artykule **B.45** przedstawiam edycję przekładu pieśni religijnej (tzw. *pijutu*) na język karaimski. Tekst ten zachował się w rękopisie JSul.I.01 odnalezionym w ramach prac nad E.1. W 2018 roku ustaliłem, że jest to autograf osoby, która dokonała przekładu tej pieśni — a był nią Josef ha-Maszbir syn Szemoela ha-Rodi (ur. ok. 1650, zm. 1700), postać niezwykle ważna dla historii gmin karaimskich.

W chwili obecnej artykuł **B.45** to druga w kolejności publikacja w literaturze fachowej, która dokumentuje XVIII-wieczny materiał zachodniokaraimski.⁴ Analiza językowa przekładu pozwoliła mi na dokonanie istotnych uzupełnień do kwestii chronologii absolutnej zmiany harmonii samogłoskowej (**B.45**, s. 86), co zostało również opisane w artykule **B.46** poświęconym wyłącznie zagadnieniu chronologii zmian językowych w języku karaimskim (zob. niżej). Ponadto artykuł **B.45** zawiera dalsze istotne ustalenia. Po pierwsze analiza językowa wszystkich zidentyfikowanych karaimskojęzycznych fragmentów skopiowanych przez Josefa ha-Maszбира w rkp. JSul.I.01 wykazuje,⁵ że jego językiem ojczystym był dialekt północno-zachodni, co jest istotnym przyczynkiem do jego szeroko debatowanej biografii. Po wtóre, trzy postaci wykazujące południowo-zachodnio-karaimski refleks starokaraimskiego *η (tj. *n* zamiast oczekiwanego *j*) świadczą o tym, że tekst ten powstał przypuszczalnie po przybyciu ha-Maszбира do Halicza, a więc po roku 1685 i są wynikiem interferencji językowej wywarłej na jego idiolekt (tj. nie świadczą o istnieniu dialektu mieszanego, który byłby używany przez całą społeczność, o czym będzie jeszcze mowa niżej w innym kontekście). Warto jeszcze raz podkreślić, że mowa tu o jednym z najstarszych tekstów karaimskich obecnie dostępnych w literaturze przedmiotu w formie edycji.

Omówione powyżej artykuły **B.27**, **B.34**, **B.35**, **B.38** i **B.45** zawierają próbki z grupy najstarszych zabytków języka Karaimów północno-zachodnich i wschodnich. Natomiast w pracy **B.24** (na s. 250–251) przedstawiłem próbkę języka Karaimów południowo-zachodnich, edytując fragment XVIII-wiecznego rkp. JSul.III.63. Ten ostatni jest w chwili obecnej najstarszym tekstem południowozachodnim ogłoszonym w literaturze fachowej. Pozycja **B.24** jest zarazem jedynym artykułem, który dokumentuje archaiczny wokalizm (zachowane samogłoski *ö*, *ü*) i konsonantyzm (przed dealweolaryzacją) południowo-zachodnio-karaimski.

Poza publikacją przedstawionego XVII- i XVIII-wiecznego materiału językowego, celem wyżej wspomnianych prac jest również to, aby w transparentny sposób udokumentować najstarsze i najistotniejsze zjawiska językowe przedstawiane w artykułach **B.24**, **B.25**, **B.31**, **B.32** i **B.46**⁶ (opublikowanych wyłącznie w czasopismach z

⁴ Pierwszą publikacją prezentującą XVIII-wieczny zachodniokaraimski materiał językowy była edycja dwóch utworów religijnych wydana przez Henryka Jankowskiego w 2014 roku.

⁵ Chodzi o trzy utwory skopiowane przez rzeczoną postać. Wymieniam je w **B.45** (s. 86).

⁶ W literaturze fachowej od dekad publikowane są wzmianki o wczesnej historii języka karaimskiego (takich dygresji historyczno-językoznawczych jest wiele choćby w gramatyce Kenesbaja Musaeva z 1964 roku), jednak do momentu rozpoczęcia pracy nad powyższym cyklem publikacji większość tych faktów językowych pozostawała rekonstrukcjami niepopartymi dobrze udokumentowanymi

listy ERIH PLUS). Na podstawie wyżej wspomnianych 49 rękopisów udokumentowałem i opisałem następujące zjawiska filologiczne i językowe:

Ortografia. Szczegółowy opis reguł i tendencji ortograficznych zapisu późno-XIX- i wczesno-XX-wiecznych tekstów południowo-zachodnio-karaimskich pismem hebrajskim został przeze mnie przedstawiony w monografii A.2 (s. 99–130).⁷ Natomiast w przedstawianym cyklu artykułów opublikowałem szereg dalszych uzupełnień odnoszących się do specyfiki ortografii tekstów starszych — w tym południowo- i północnozachodnich oraz wschodnich, zob. **B.24** (s. 253–261), **B.25** (s. 355–358), **B.32** (s. 169, *passim*), **B.46** (s. 148, *passim*). Opisana przeze mnie kwestia zapisu przedniojęzykowych samogłosek labialnych jest kluczowa dla ustalenia chronologii zmiany harmonii w dialekcie północno-zachodnim oraz delabializacji tych samogłosek w dialekcie południowo-zachodnim. Zająłem się również osobliwym zapisem samogłosek labialnych w dialekcie krymskim poświadczonym w rękopisie JSul.III.02. Mimo że wokalizacja sugeruje daleko idącą alternację wszystkich samogłosek okrągłych, w artykule **B.38** (s. 168, 201–202) stawiam tezę, że może to być zjawisko o naturze czysto graficznej wynikające z wpływu grafii arabskiej.

Wiele miejsca poświęcam również zapisowi spółgłosek alweolarnych w dialekcie południowo-zachodnim. W artykule **B.24** (s. 257) środkami fonologii historycznej wyjaśniam brak potrzeby jednoznacznego i konsekwentnego rozróżnienia karaimskich spółgłosek dźwiękowych /č, ž, ž/ i zębowych /c, z, z/ w piśmie hebrajskim. Istotnym przyczynkiem jest przypisanie literze *szin* w określonych pozycjach wartość fonetyczną palatalnego spirantu [š] jako alofonu kombinatorycznego fonemu /s/ pochodzącego z wcześniejszego /š/ i /s/ — w miejsce sugerowanego przez pismo fonemu [š] (zob. **B.24**, s. 258–260, **B.46**, s. 151). Na podstawie tej ostatniej obserwacji mogłem dokonać datacji tendencji palatalizacyjnej spółgłosek przed *i* oraz przed spółgłoskami *č, đ, g, k, l, n, s, t, ž*. Przedstawiam również nowe dane natury ortograficznej niezbędne do datacji spirantyzacji welarnego (lub uwularnego) *q* w dialekcie północno-zachodnim (**B.46**, s. 155–156).

danymi filologicznymi. Dobrym przykładem tego jak istotnym problemem był brak edycji krytycznych starszych tekstów jest fakt, że przez długie dekady za najstarszy tekst napisany w języku karaimskim uważano tłumaczenie refrenu hymnu religijnego $\text{הַלֵּלְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ}$ *ōdheh wəgam ethpallāh* z XVI wieku (napisanego w języku hebrajskim i wydrukowanego w nowogreckim przekładzie w modlitewniku karaimskim w roku 1528/1529, zob. *Siddur 1528/1529*, t. 2: 212; tylko refren tego utworu został przełożony na język bliski wschodniokaraimskiemu). Fakt ten był powtarzany przez wielu badaczy mimo braku dokładnej analizy językowej tego w sumie bardzo krótkiego tekstu, zob. A. Zajączkowski (1926: 8; 1964: 794), Dubiński (1959 [1994]: 64) i Harviainen & Hopeavuori & Nieminen (1998: 36). To dopiero Dan Shapira (2003: 691–692) zakwestionował fakt, że tekst ten powstał w języku karaimskim. Natomiast dogłębnej analizy owego krótkiego fragmentu dokonał Henryk Jankowski (2008: 163–164; 2012: 53–54), dowodząc, że fragment ten należy interpretować jako tekst krymskoturecki.

⁷ O ortografii tekstów północno-zachodnich z drugiej połowy XIX wieku pisałem w artykułach B.14 (s. 148–154) oraz B.20 (s. 259–263), niewchodzących w skład omawianego cyklu monotematycznych publikacji.

Archaizmy. Szczególnie ważną częścią omawianego osiągnięcia naukowego jest pierwszy w literaturze fachowej opis filologiczny szeregu archaizmów.

W artykule **B.24** (s. 253–256, 261–262, 265) przedstawiam argumentację przemawiającą za tym, że obecność przedniojęzykowych samogłosek labialnych we wczesno-XIX-wiecznych i XVIII-wiecznych tekstach południowo-zachodnich nie należy interpretować jako wpływ dialektu północno-zachodniego, ale jako archaizmy, a co za tym idzie, postaci te nie mogą służyć za przykłady interferencji między dialektami karaimskimi. Wskazuję również na to, jak można użyć form hiperpoprawnych w powyższej argumentacji.

W tym samym artykule na stronach 257–258 piszę o archaizmach z poświadczonym działawym /š/ w miejsce późniejszego /s/.

Artykuł **B.25** w całości poświęciłem opisowi północno-zachodnich archaizmów z zachowaną pierwotną harmonią-wokalną. Na stronie 363 przedstawiam argumentację dlaczego tych form nie można interpretować inaczej niż archaizmy.

Glosy z innych dialektów. W artykule **B.45** (s. 86–87) przedstawiam wynik analizy językowej i filologicznej przeszło 130 utworów religijnych skopiowanych w dialekcie południowo-zachodnim pod kątem obecności w nich północno-zachodniego kontynuantu starokaraimskiego **η*, tj. *j* w miejsce oczekiwanego *n*. Wszystkie przykłady na takie glosy tłumaczę względami filologicznymi: owa północno-zachodnia cecha pojawia się wyłącznie w tych tekstach południowo-zachodnich, które są kopiami utworów powstałych pierwotnie w dialekcie północno-zachodnim. Dowodzę, że glosy te są wynikiem pracy kopistów, którzy miejscami pozostawiali tę cechę niezmienioną i nie świadczą o daleko idącej interferencji między tymi dwoma dialektami. O niemożliwości interpretacji południowo-zachodnich wyrazów z poświadczonymi przedniojęzykowymi samogłoskami okrągłymi jako glosy północno-zachodnie wspomniałem już wyżej przy omawianiu archaizmów. O glosach w tekstach młodszych niż omawiany okres zob. niżej w **Dalsze osiągnięcia naukowo-badawcze**.

Chronologia bezwzględna zmian fonologicznych, fonotaktycznych i morfonologicznych. Rękopisy, z których korzystałem w swej pracy poddałem szczegółowej analizie filologicznej również po to, by móc umiejscowić poświadczone w nich zmiany językowe na mapie dialektów karaimskich oraz ustalić ich chronologię. W artykułach **B.32** i **B.46** przedstawiam wstępną datację zaniku starokaraimskiego **η* (*terminus ante quem*) w dialektach zachodnich, a także datację utworzenia się harmonii spółgłoskowej w dialekcie północno-zachodnim, procesu dealweolaryzacji /š, č, ž, ž/ w dialekcie południowo-zachodnim, tendencji palatalizacji spółgłosek przed *i* oraz przed spółgłoskami *č, đ, ġ, k, l, n, ś, t, z*, procesu delabializacji /ö, ü/ w dialekcie południowo-zachodnim, spirantyzacji *q* w dialekcie północno-zachodnim oraz kilku innych zmian natury fonotaktycznej i morfonologicznej. Znaczącą rolę w ustalaniu chronologii zmian pełnią zebrane przeze mnie formy hiperpoprawne. W artykule

B.32 przedstawiam wnioski wstępne, a w artykule **B.46** potwierdzam lub uzupełniam je o wyniki badań kilku kolejnych lat.

Proces wykształcenia się harmonii samogłoskowej.⁸ W artykule **B.25** (s. 364–366) rekonstruuje proces przekształcenia się harmonii samogłoskowej w harmonię spółgłoskową. Szczegółowy model tej zmiany zawiera kilka istotnych obserwacji. Na podstawie przedstawionego przeze mnie materiału filologicznego ustaliłem, że proces zmiany wokalizmu i stopnia palatalności spółgłosek rozpoczął się w sylabach końcowych i stopniowo rozszerzał się w kierunku nagłosu i był on niezależny od akcentu. Nie objął on nagłosu i objął on tylko częściowo sylaby pierwsze. Proces ten był nieco hamowany w sylabach końcowych, w których spółgłoska nagłosowa sylaby pierwotnie była już palatalizowana.

Proces delabializacji przedniojęzykowych samogłosek okrągłych. W ramach opisu delabializacji $\ddot{o} > e$, $\ddot{u} > i$ dokumentuję obserwację, że zmiana ta przebiegała podobnie do procesu wykształcenia się harmonii samogłoskowej, a mianowicie również rozpoczęła się w sylabach końcowych i stopniowo rozszerzała się w kierunku nagłosu, zob. **B.24** (s. 254), **B.25** (s. 366), **B.32** (s. 74).

Plusquamperfectum II. Artykuł **B.31** poświęciłem przedstawieniu nieopisywanej dotychczas w literaturze fachowej kategorii czasownikowej, jaką jest czas przeszły na *-p edi*. Po analizie zebranych przeze mnie przykładów użycia⁹ i porównaniu ich z zakresem użycia tej kategorii w innych językach tureckich oraz funkcją innych, zbliżonych do niej karaïmskich kategorii gramatycznych, nazwałem ją *plusquamperfectum II*.

Periodyzacja języka karaïmskiego. Lektura tekstów, ich analiza filologiczna i języka a następnie ustalenie chronologii bezwzględnej powyższych procesów pozwoliło mi na ułożenie chronologii względnej zmian i przedstawienie syntetycznego opisu procesu w wyniku którego język zachodniokaraïmski z biegiem czasu podzielił się na dwa wyraźnie różniące się dialekty, zob. **B.32** (s. 179–180), **B.40** (s. 272–274), **B.46** (s. 147). Opis historyczno-językoznauczcy uzupełniłem o kontekst makro- i mikrohistoryczny, by podjąć się pierwszej próby periodyzacji języka zachodniokaraïmskiego. Proponowana przeze mnie periodyzacja w znacznym stopniu ułatwia opis materiału

⁸ Nie podzielam poglądu wyrażanego wielokrotnie przez Csátó (1995, 1999), zgodnie z którym harmonię spółgłoskową należy rozumieć i opisywać jako harmonię sylabiczną. W dyskusji nad tą materią podzielałam pogląd większości badaczy, którzy wypowiadali się na ten temat (Hamp 1976, Nevins & Vaux 2004, Stachowski 2009). W odróżnieniu jednak do większości ze wspomnianych tu uczonych, ja oparłam swą opinię na świadectwie materiałów źródłowych. Zaznaczyć należy, że wiele faktów przeze mnie ustalonych jest niezależna od tego jak to zjawisko opisujemy, a chodzi tu przede wszystkim o sposób w jaki harmonia samogłoskowa została wyparta przez nowy rodzaj asymilacji na odległość i o opisaną przeze mnie chronologię względną i bezwzględną tej zmiany.

⁹ Ta kategoria gramatyczna pojawiała się bardzo rzadko w opisywanych tekstach. Z tej przyczyny zebranie omówionych przeze mnie kilku przykładów było wynikiem notatek zbieranych przeze mnie w trakcie kilku lat lektury tekstów.

językowego i porządkuję wiedzę historyczno-językoznawczą. Wydzieliłem następujące okresy:

1. starokaraimski (ang. *Old Karaim*; okres przed podziałem na wschodni i zachodni),
2. wczesny okres średnio-zachodniokaraimski (ang. *Early Middle Western Karaim*; po oddzieleniu się zachodniokaraimskiego od wschodniokaraimskiego i przed podziałem na dialekt północny i południowy),
3. późny okres średnio-zachodniokaraimski (ang. *Late Middle Western Karaim*; okres daleko idących zmian fonologicznych, wyraźny podział na dialekt północny i południowy),
4. wczesny okres współczesnego języka zachodniokaraimskiego (lub: *doła wczesno-nowokaraimska*; ang. *Early Modern Western Karaim*; pogłębienie się podziału między dialektem północnym i południowym)
5. okres współczesnego języka zachodniokaraimskiego (lub: *doła późno-nowokaraimska*; ang. *Modern Western Karaim*; okres podzielenia się dialektu południowego na poddialekty: halicki i łucki, zob. artykuł B.11 o historii dialektu południowo-zachodniego w okresie od drugiej połowy XIX wieku).

Przed przystąpieniem do tych badań filologicznie udokumentowana wiedza o rozwoju języka karaimskiego obejmowała okres od drugiej połowy XIX wieku (częściowo również dzięki moim badaniom ogłoszonym w A.2, A.3, B.9, B.10, B.11, B.14, zob. ***Dalsze osiągnięcia naukowo-badawcze***). Dzięki powyższym pracom początek tego okresu został przesunięty na drugą połowę XVII wieku.

IV Dalsze osiągnięcia naukowo-badawcze

Poza tematem badawczym ściśle określonym w punkcie III autoreferatu, na mój dorobek naukowy składają się również publikacje, które nie stanowią części powyższego cyklu artykułów. Poruszam w nich następujące zagadnienia:

Katalog rękopisów karaimskich

Realizacja osiągnięcia naukowego opisanego w punkcie III niniejszego autoreferatu, stała się możliwa dzięki skatalogowaniu przeszło 460 rękopisów i starodruków karaimskich odnalezionych w niebadanych przed 2012 rokiem archiwach rodzin karaimskich. Pracy tej dokonałem wraz dwoma współpracownikami (dr Anną Sulimowicz i mgr Mariolą Abkowicz) w ramach kierowanego przeze mnie projektu badawczego *Katalog rękopisów i starodruków karaimskich* sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (nr proj.: 2011/03/D/HS2/00618). Źródła te, w większości zawierające teksty w języku hebrajskim i karaimskim, otrzymały szczegółowy opis filologiczny podług następujących kategorii: numer inwentarzowy, tytuł lub nazwa, miejsce i data wydania/powstania, autorzy poszczególnych utworów, tłumacze poszczególnych

utworów, kopista/kopiści, szczegółowy spis treści, język rękopisu/druku, dialekt lub dialekty karaïmskie poświadczony w danej pozycji, obecność glos z innego dialektu karaïmskiego, rodzaj pisma, style pisma hebrajskiego obecne w rękopisie, obecność lub brak tekstów wokalizowanych, informacje o oprawie, papierze, atramencie, liczbie stron/kart, stanie zachowania, formacie bloku, formacie kart oraz liczbie wierszy na stronę. Opis ten uzupełniono o dalsze istotne uwagi dotyczące wpisów własnościowych, kryteriów datacji rękopisu, sposobu ustalenia miejsca powstania rękopisu itp. Szczegółowy opis tych badań oraz perspektyw jakie one stwarzają przedstawiłem w artykule B.42. Efektem tych prac jest baza danych E.1 (ISBN 978-83-938423-2-2).

Edycja krymskokaraïmskich przekładów Biblii hebrajskiej

Oprócz Księgi Rut z rkp. JSul.III.02 (B.38) dużo uwagi poświęciłem również edycji dłuższych fragmentów rkp. BSMS 288, rękopisu krymskiego z drugiej połowy XVIII wieku, porównując jego treść z rkp. B 282 i H 170.¹⁰ W publikacji A.4 będącej wspólnym dziełem pięciu badaczy, w tym moim, dokonałem edycji Księgi Wyjścia, Księgi Kapłańskiej (rodz. 1–20), Księgi Psalmów (rozdz. 75–112), Księgi Przysłów (rozdz. 17–23) oraz Księgi Ezdrasza — wszystkie z aparatem krytycznym i tłumaczeniem angielskim. Edycje są wyłącznie mojego autorstwa. Mój udział w tej publikacji to łącznie ok. 22 arkuszy wydawniczych i można go jednoznacznie wydzielić z całości publikacji. Książka ukazała się w wydawnictwie Harrassowitz Verlag.¹¹

Historia języka karaïmskiego od drugiej połowy XIX wieku

Opis historii języka zachodniokaraïmskiego od drugiej połowy XIX wieku do czasów nam współczesnych stanowi ważną część mojego dorobku. Wyniki tych badań stanowiły punkt wyjścia do napisania cyklu publikacji przedstawianych jako osiągnięcie habilitacyjne.

Swoje najważniejsze prace w tym obszarze badań opublikowałem po obronie doktoratu. W monografii A.2 rekonstruuje cechy potocznego języka karaïmskiego w jego południowo-zachodniej odmianie na podstawie edycji prywatnej korespondencji i półoficjalnych okólników. Praca ta zawiera oprócz edycji źródeł i słownika także wyczerpującą gramatykę języka tekstów oraz najpełniejszy dostępny opis tendencji ortograficznych języka karaïmskiego pisanego hebrajskim pismem. Monografia A.3 to gramatyka opisowa języka zachodniokaraïmskiego (fonetyka, fonologia i morfologia z elementami składni), uwzględniająca wówczas najnowsze wyniki badań i obejmująca oba jego dialekty — uzupełniona o ćwiczenia, które można wykorzystywać w nauczaniu akademickim tego języka.

¹⁰ Prace zostały sfinansowane w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki (nr projektu 11H/12/0312/81). Kierownikiem projektu był prof. zw. dr hab. Henryk Jankowski.

¹¹ Wydawnictwo to jest wymienione wśród 36 oficyn wydawniczych najwyższej sklasyfikowanych w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie MNiSW z dnia 18 stycznia 2019 r.

Artykuł B.11 to studium nad różnicami fonetycznymi i fonotaktycznymi między odmianą łucką a halicką dialektu południowozachodniego. Różnice językowe tłumaczone różnicami między adstratowymi dialektami ukraińskimi przeniesionymi na nawyki artykulacyjne Karaimów a niezgodności w dotychczasowych opisach gramatycznych wyjaśniam analogicznym różnicami między idiolektach informatorów językowych autorów tychże prac.

Artykuł B.21 zawiera szereg uwag dotyczących języka mówionego Karaimów Łuckich z początku XX wieku — na podstawie potocznych zwrotów (w tym również przekleństw, tematu nieobecnego dotychczas w literaturze przedmiotu) pochodzenia słowiańskiego i hebrajskiego obecnych w utworze scenicznym karaimskiego literata Sergiusza Rudkowskiego (1873–1944).

W artykułach B.14, B.19 i B.20 poruszam kwestię afiliacji dialektalnej rękopisów zawierających cechy językowe charakterystyczne dla więcej niż jednego dialektu karaimskiego. Poruszam w nich również temat mieszania się dialektów, a dokładniej jaki był powód i zasięg zjawiska polegającego na pojawianiu się glos z innych dialektów w rękopisach karaimskich i czy można w ogóle mówić o istnieniu dialektów mieszanych. O XIX-wiecznych interdialektalnych zjawiskach językowych piszę również w A.2 (s. 83–90). B.20 zawiera dodatkowo opis rozwiązań ortograficznych w przypadku tekstów północno-zachodnio-karaimskich zapisanych pismem hebrajskim.

Artykuł B.18 to studium o odnalezionym w Instytucie Filologii Orientalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego rękopisie rozprawy doktorskiej znanego polskiego orientalisty, Ananiasza Zajączkowskiego (1903–1970). Przedstawia ono porównanie tego rękopisu z jego opublikowaną w 1932 roku wersją uwzględniającą uwagi recenzentów i zawierającą liczne uzupełnienia poczynione w latach 1929–1932. Fragmenty, które nie zostały przez Zajączkowskiego opublikowane, wydałem w formie edycji z licznymi komentarzami odnośnie do historii morfologii i fonetyki karaimskiej.

Język karaimski w relacji z innymi językami kipczackimi

W kilku pracach formułuję spostrzeżenia odnośnie do relacji języka karaimskiego z innymi językami kipczackimi. Chodzi tu o artykuły B.26, B.23 i B.36.

Wpływy obce na język karaimski

Problematyka wpływu języków obcych na język karaimski została przeze mnie poruszona w wielu pracach opublikowanych po obronie rozprawy doktorskiej. Strukturalne wpływy słowiańskie zostały przeze mnie poruszone w monografii A.2 (s. 62–76, 91–95).¹² Istotą tych badań jest to, że w literaturze zastanej (dostępnej przed rokiem 2011) w kontekście wpływu języków słowiańskich na język karaimski pisano głównie o wpływach leksykalnych. O obcych wpływach leksykalnych pisałem w pracach A.2.

¹² O wpływie gwar ukraińskich na karaimską głosownię i fonotaktykę wspominałem już wyżej (B.11).

(s. 79–91, 95–98) oraz we wspomnianym wyżej artykule B.21. W artykule B.22 z kolei poruszam kwestię istnienia w języku karaïmskim osobnej warstwy zapożyczeń z języka jidysz (tematu tego nie podejmowano wcześniej w literaturze naukowej) na marginesie studium o etymologii wyrazu *kemec* ‘1. żołnierz; 2. Rosjanin’.

Przekrojowe prace o historii języka karaïmskiego

W artykułach B.16 i B.37 przedstawiłem podsumowanie wiedzy o historii języka, piśmiennictwa i działalności kulturalnojęzykowej języka karaïmskiego. Prace te opublikowałem w języku polskim z myślą o przedstawicielach nauki polskiej i o dzisiejszych Karaïmach Polski i Litwy, dla których dostęp do treści angielskojęzycznych prac jest utrudniony. Choć nie są to prace popularno-naukowe, to jednak napisane są językiem nieutrudniającym lekturę czytelnikom niebędącym turkologami.

Redakcja czasopism karaïmoznawczych

Rozpoczęcie pracy nad omówionym w punkcie III cykle artykułów naukowych zbiegło się w czasie ze współzakładaniem przeze mnie dwóch czasopism karaïmoznawczych: *Almanachu Karaïmskiego* (jako kontynuacji pierwszego tomu z 2007 roku pod red. Marioli Abkowicz i Anny Sulimowicz) oraz *Karaïte Archives*. Od 2013 roku opublikowałem 3 artykuły w *Almanachu Karaïmskim* (B.36, B.42, **B.45**) i 4 artykuły w czasopiśmie *Karaïte Archives* (B.21, **B.27**, **B.34**, **B.35**). Uważam to za ważną pracę włożoną na rzecz rozwoju karaïmoznawstwa i turkologii w Polsce. Oba czasopisma są już na liście czasopism MNiSW.¹³

Historia leksyki węgierskiej

W swej bibliografii sporo miejsca poświęciłem historii leksyki węgierskiej. Moje badania w tym zakresie koncentrują się przede wszystkim na kontaktach słowiańsko- i turkijsko-węgierskich. Zajmowałem się zarówno aspektami metodologicznymi tego zagadnienia (rola dróg zapożyczeń w etymologii, zob. B.13), jak również konkretnymi etymologiami (zob. B.12, B.17, B.28, B.30, B.33, B.39, B.43, B.47). W swoich badaniach etymologicznych kieruję się przede wszystkim zasadą dokumentowania danych językowych materiałem filologicznym (w miejsce korzystania wyłącznie z opracowań leksykograficznych w pracy etymologa).

Varia — inne publikacje

¹³ W *Almanachu Karaïmskim* w okresie 2013–2018 ogłoszono drukiem 72 prace autorstwa 31 uczonych afiliowanych w 7 krajach (Czechy, Litwa, Niemcy, Polska, Szwajcaria, Ukraina, USA). W czasopiśmie *Karaïte Archives* 35 autorów afiliowanych w łącznie 10 krajach (Finlandia, Izrael, Kanada, Litwa, Niemcy, Polska, Rosja, Ukraina, USA, Węgry) opublikowało dotychczas w sumie 53 artykułów.

Moje inne prace niezwiązane tematycznie z powyższymi zagadnieniami to: artykuł recenzyjny z uwagami na marginesie edycji krytycznej *Wu ti Qing wen jian* (B.29) – XVIII-wiecznego mandżurskiego zabytku leksykograficznego) oraz opis dorobku naukowego dwóch językoznawców, prof. Ralfa-Petera Rittera oraz prof. Marka Stachowskiego (B.15, B.44, D1, D.2). Oprócz tego współredagowałem jeden *Festschrift* (F.5; 952 stron) oraz brałem czynny udział w pracy redakcyjnej łącznie 14 tomów 3 czasopism (*Almanach Karaimski*, *Karaite Archives*, *Studia Etymologica Cracoviensia*), zob. F.3, F.4, F.5. W 2017 roku zaproszono mnie do zespołu redakcyjnego czasopiśma *International Journal of Eurasian Linguistics*, którego pierwsze dwa zeszyty ukażą się w 2019 roku (p-ISSN: 2589-8825, e-ISSN: 2589-8833; redaktorzy naczelni: Alexander Vovin (Paryż) i Juha Janhunen (Helsinki)).

V Cytowania

Na podstawie zebrane przeze mnie danych szacuję, że mój dorobek opublikowany po obronie doktoratu był cytowany przez innych badaczy łącznie 84 razy (index Hirscha: 9; obliczony na podstawie *Publish and Perish* oraz *GoogleScholar*).

VII Kierowanie projektami badawczymi i udział w projektach badawczych

Dotychczas kierowałem trzema projektami badawczymi (dwa z nich jeszcze trwają): projektem pt. *Katalog rękopisów i starodruków karaimskich* finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki (nr proj. 011/03/D/HS2/00618; 2012–2016), projektem pt. *Najstarszy znany przekład ksiąg Starego Testamentu na język Karaimów polskich. Edycja krytyczna rękopisu Tory z 1720 r.* finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki (nr proj. 2015/17/B/HS2/01498; 2016–2019) oraz rozpoczętym 1 lutego 2019 roku projektem *(Re)constructing a Bible. A new approach to unedited Biblical manuscripts as sources for the early history of the Karaim language* finansowanym przez Europejską Radę ds. Badań Naukowych (ERC, numer umowy grantowej: 802645; 2019–2024). Ponadto byłem wykonawcą w projekcie *Wydanie krytyczne Biblii karaimskiej z tłumaczeniem na język angielski* finansowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (nr proj. 0074/NPRH2/H11/81/2013; 2013–2018).

VII Nagrody i stypendia za działalność naukową, członkostwo w tow. nauk.

Od momentu nadania mi stopnia naukowego doktora otrzymałem nagrodę indywidualną II stopnia Rektora UJ za działalność naukową (2012), Medal i nagrodę im. Zoltána Gombocza¹⁴ (2014), stypendium badawcze Fundacji im. Aleksandra von

¹⁴ Jest to najbardziej prestiżowe wyróżnienie przyznawane na Węgrzech młodym językoznawcom (tj. w wieku do 35 lat) za wybitne osiągnięcia naukowe. Przyznaje je Węgierskie Towarzystwo Językoznawcze działające przy Węgierskiej Akademii Nauk. Wyróżnienie to istnieje od 1977 roku bez obowiązku corocznego przyznawania. Jest ono przyznawane na zasadzie zgłaszania kandydatur przez 6-osobową komisję Węgierskiego Towarzystwa Językoznawczego. W moim przypadku zdarzyło się po raz pierwszy, że nagrodę otrzymała osoba afiliowana poza granicami Węgier.

Humboldta (Niemcy) (*Research Fellowship for Postdoctoral Researchers*; 2015–2018), stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców (2015–2018) i stypendium badawcze Fundacji im. Aleksandra von Humboldta (Niemcy) (2018–2019; *Return Fellowship*).

Od 2017 roku jestem członkiem *Societas Uralo-Altaica* z siedzibą w Niemczech.

VIII Wystąpienia

Po obronie doktoratu wygłosiłem referaty na dziewięciu konferencjach w kraju i zagranicą.¹⁵ Oprócz tego wygłosiłem cztery referaty na posiedzeniach komisji Polskiej Akademii Nauk (2011, 2014), Polskiej Akademii Umiejętności (2012) oraz Węgierskiej Akademii Nauk (2012). W tym okresie wygłosiłem również dwa wykłady na Uniwersytecie im. Jana Gutenberga w Moguncji (2016, 2017). Pełną listę wystąpień wraz z datami i szczegółowym opisem przedstawiam w załączniku 4a wniosku.

Lista rękopisów cytowanych w cyklu powiązanych tematycznie publikacjach

ADub.III.61 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pld.-zach.). 1 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: 1850/1851. Liczba kart rkp.: 145.

ADub.III.68 = Zbiór tekstów religijnych (Hagada, fragmenty Haftary, pieśni paraliturgiczne, modlitwy, błogosławieństwa) w przekładzie na język karaïmski (dial. pñn.-zach.). Kopista: Семенъ Осиповичъ Хорченко. Miejsce powstania: Troki. Data powstania: 1881–1882.

ADub.III.73 = Przekład Tory, Księgi Rut, Lamentacji Jeremiasza, Księgi Koheleta i Księgi Estery na język karaïmski (dial. pñn.-zach.). Kopista: Simcha syn Chananela. Miejsce powstania: Kukizów. Data powstania: Tora — 1720, reszta ksiąg — ok. 1720.

ADub.III.78 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pld.-zach. i pñn.-zach.). Praca wielu kopistów. Miejsce powstania: Halicz (i przypuszczalnie Łuck). Data powstania: XVIII–XIX w.

ADub.III.86 zob. RAbk.IV.15

B 263 = Rękopis w języku hebrajskim skopiowany z krótkimi wstawkami w języku karaïmskim (dial. pñn.-zach.), Kopista: Abraham syn Joszijahu. Data powstania: 1662/1671. Rękopis przechowywany w Instytucie Rękopisów Orientalnych Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu.

B 282 = Przekład na język karaïmski (dial. wsch.) Księgi Psalmów, Księgi Przysłów, Księgi Hioba, Księgi Daniela, Księgi Ezdrasza i Nehemiasza. Miejsce powstania: Krym. Data po-

¹⁵ Były to międzynarodowe i krajowe konferencje organizowane w Warszawie (2012, 2013), w miejscowości Nyíregyháza na Węgrzech (2013), w Krakowie (2013, 2015), Pradze (2013), w miejscowości Szeged na Węgrzech (2014), w miejscowości Székesfehérvár na Węgrzech (2017) oraz w Biszkeku w Kirgistanie (2018).

- wstania: przełom XVIII i XIX w. Rękopis przechowywany w Instytucie Rękopisów Orientalnych Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu.
- BSMS 288 = Przekład Tanachu na język wschodniokaraïmski. Kopista: Juhuda Levi. Miejsce powstania: Krym. Data powstania: druga poł. XVIII w. Rękopis przechowywany w Bibliotece Uniwersytetu w Cambridge.
- E-B = Rękopis należący w przeszłości do rodziny Eljaszewicz-Babadżan. Los rkp. nieznan. Opisany w Shapira (2014).
- Eup. = Czterotomowy druk Biblii hebrajskiej w języku karaïmskim. Miejsce powstania: Eupatoria. Data powstania: 1841.
- Evr I Bibl 143 = Przekład fragmentów Tory na język kipczacko-turecki (karaïmski?). Kopista: nieznan. Miejsce powstania: Krym (?). Data powstania: XV w. Rękopis przechowywany w Rosyjskiej Bibliotece Narodowej w Petersburgu.
- Evr I 699 = Rękopis karaïmski w języku hebrajskim i karaïmskim zawierający teksty religijne. Kopista: Mordechaj syn Icchaka. Data powstania: XVII w. Rękopis przechowywany w Rosyjskiej Bibliotece Narodowej w Petersburgu.
- H 170 (Gaster) = Przekład na język krymskokaraïmski zawierający fragmenty Tory (Księga Rodzaju 1:1–32:51) oraz Lamentacje (4:11–5:22). Miejsce powstania: Krym. Data powstania: XVIII w. Rękopis przechowywany w John Rylands Library (The University of Manchester Library).
- JSul.I.01 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pld.-zach. i pln.-zach.). Praca wielu kopistów w tym Josefa ha-Maszбира syna Szemoela, Mordechaja syna Szemoela i Jeszui Josefa Mordkowicza. Miejsce powstania: Kukizów, Halicz, Łuck. Data powstania: XVII–XIX w.
- JSul.I.02 = Zbiór pieśni religijnych w języku hebrajskim, karaïmskim i polskim. Kopista: Mordechaj syn Josefa z Łucka. Miejsce powstania: Łuck. Data powstania: między 1807 a 1832 rokiem.
- JSul.I.04 = Przekład Księgi Hioba na język karaïmski (dial. pld.-zach.). Kopista: Jaakow syn Icchaka Gugel. Miejsce powstania: Łuck. Data powstania: 1814.
- JSul.I.11 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pln.-zach.). Kopista: Zecharia syn Chananii Rojecki. Miejsce powstania: Łuck. Data powstania: 1878.
- JSul.I.16 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznan. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: przełom XIX i XX w.
- JSul.I.37.02 = Zbiór pieśni religijnych w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznan. Miejsce powstania: Łuck (?). Data powstania: XIX w.
- JSul.I.37.03 = Fragmentarycznie zachowany zbiór pieśni religijnych w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Abraham syn Lewiego Leonowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: między 1851 a 1866 rokiem.
- JSul.I.38.09 = Fragmentarycznie zachowany zbiór pieśni religijnych w języku hebrajskim i karaïmskim (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznan. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: przełom XVIII i XIX w.

- JSul.I.40.04 = Brudnopis listu w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Łuck. Data powstania: pierwsza poł. XIX w.
- JSul.I.45 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 1 tom drukowanego modlitewnika z 1528/1529 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: ok. 1825 r. Liczba kart rkp.: 153.
- JSul.I.46 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 4 tom drukowanego modlitewnika z 1528/1529 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: ok. 1825 r. Liczba kart rkp.: 111.
- JSul.I.50.09 = Rękopis z kopią jednej pieśni paraliturgicznej w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Łuck. Data powstania: 1865.
- JSul.I.53.13 = Fragmentarycznie zachowany modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 1 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Halicz (?). Data powstania: ok. 1762. Liczba kart rkp.: 10.
- JSul.I.54.03 = Zbiór pieśni religijnych w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Halicz (?). Data powstania: przełom XVIII i XIX w.
- JSul.I.54.09 = Rękopis z kopią przekładu pieśni religijnej na język karaimski (dial. pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: poł. XIX w.
- JSul.I.54.12 = Rękopis zawierający kopię dwóch przekładów pieśni religijnych na język karaimski (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: pocz. XIX w.
- JSul.I.54.15 = Rękopis z kopią przekładu pieśni religijnej na język karaimski (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Łuck (?). Data powstania: przełom XIX i XX w.
- JSul.II.02 = Modlitewnik w języku hebrajskim. Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: pocz. XVIII w.
- JSul.III.01 = Przekład Tory i Haftary na język karaimski (pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: XIX w.
- JSul.III.02 = Przekład Ksiąg Proroków Dawniejszych, Księgi Rut, Księgi Estery i fragmentów Księgi Przysłów. Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Krym. Data powstania: między 1648 a 1687 r.
- JSul.III.03 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 1 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: ok. 1805. Liczba kart rkp.: 120.
- JSul.III.05 = Niewokalizowany modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Kukizów. Data powstania: ok. 1782.
- JSul.III.07 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 1 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: Je-

- szua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: druga poł. XIX w. Liczba kart rkp.: 125.
- JSul.III.31 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. płn.-zach.). Uzupełnienia do modlitewnika wydanego w dwóch tomach w 1868 i 1872 r. Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Poniewież. Data powstania: XIX w. Liczba kart rkp.: 31.
- JSul.III.63 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 1 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: Jezua syn Mordechaja Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: ok. 1788 (nie później niż 1797). Liczba kart rkp.: 39.
- JSul.III.64 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 2 i 3 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawione ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopiści: jeden z braci Jezui Josefa Mordkowicza oraz Abraham syn Icchaka Josefa Leonowicza. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: w okresie między poł. XIX w. a 1938 r. Liczba kart rkp.: 31.
- JSul.III.65 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 4 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: nieznany. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: koniec XVIII w. Liczba kart rkp.: 22.
- JSul.III.66 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 3 tom drukowanego modlitewnika z 1737 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: nieznani. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: przełom XVIII i XIX w. Liczba kart rkp.: 188.
- JSul.III.67 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Josef syn Icchaka Szulimowicz (?). Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: ok. 1840 (nie później niż 1851).
- JSul.III.69 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: ok. 1851 (nie później niż 1866).
- JSul.III.72 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: pierwsza poł. XIX w.
- JSul.III.73 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: poł. XIX w.
- JSul.III.74 = Fragmentarycznie zachowany modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). 2 tom drukowanego modlitewnika z 1804 roku oprawiony ze wstawkami rękopiśmiennymi. Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: XIX w.
- JSul.III.76 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: druga poł. XX w.
- JSul.III.77 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: między 1856 a 1866 r.

- JSul.III.79 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pld.-zach.). Kopista: Jezua Josef Mordkowicz. Miejsce powstania: Halicz. Data powstania: ok. 1851 (nie później niż 1866).
- JSul.VII.22.02.13 = Kopia przekładu pieśni religijnej na język karaimski (dial. pld.-zach.). Kopista: nieznany. Miejsce powstania: nieznane. Data powstania: pierwsza poł. XIX w.
- RAbk.IV.15 = Modlitewnik w języku hebrajskim i karaimskim (dial. pfn.-zach.). Kopista: wielu kopistów, w tym Chanania Abraham syn Davida Abkowicz. Miejsce powstania: nieznane. Data powstania: w okresie od końca XVIII w. do końca pierwszej poł. XIX w.

Cytowane w autoreferacie prace

- Csató, Éva Ágnes. 1995. Zur Silbenharmonie des Nordwest-Karaimischen. – *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 48.3: 329–337.
- Csató, Éva Ágnes. 1999. Syllabic harmony in Turkic: The evidence of code-copying. – Brendemoen, Bernt & Lanza Elizabeth & Ryen, Else (red.). *Language encounters across time and space. Studies in language contact*. Oslo: 341–352.
- Dubiński, Aleksander. 1959. Początki zainteresowań językiem i literaturą karaimską w nauce europejskiej do końca XIX wieku. – *Przegląd Orientalistyczny* 2.30: 135–144 [Przedruk w: Dubiński, Aleksander. 1994. *Caraimica. Prace karaimoznawcze*. (Pod redakcją Tadeusza Majdy). Warszawa: 63–72].
- Hamp, Eric P. 1976. Palatalization and harmony in Gagauz and Karaite. – Heissig, Walther & Krueger, John Richard & Oinas, Felix J. & Schütz, Edmond (red.). *Tractata altaica Denis Sinor sexagenario optime de rebus altaicis merito dedicata*. Wiesbaden: 211–213.
- Harkavy, Albert & Strack, Hermann Leberecht. 1875. *Catalog der hebräischen Bibelhandschriften der Kaiserlichen Öffentlichen Bibliothek in St. Petersburg. Erster und zweiter Theil*. St. Petersburg, Leipzig.
- Harviainen, Tapani & Hopeavuori, Keijo & Nieminen, Kai. 1998. *Rannalla päärynäpuu. Lietuan karaiimien runoutta*. Helsinki.
- Ianbay, Iala & Erdal, Marcel. 1998. The Krimchak Translation of a *Targum Šeni* of the Book of Ruth. – *Mediterranean Language Review* 10: 1–53.
- Jankowski, Henryk. 1997. A Bible translation into the northern Crimean dialect of Karaim. – *Studia Orientalia* 82: 1–82.
- Jankowski, Henryk 2008. The question of the existence of the Crimean Karaim and its relation to Western Karaim. – Bairašauskaitė, Tamara & Kobeckaitė, Halina & Miškinienė, Galina (red.). *Orientas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos visuomenės tradicijoje: totoriai ir karaimai*. (= *Straipsnių rinkinys, parengtas pranešimų, skaitytų tarptautinėje mokslo konferencijoje „610-osios totorių ir karaimų įsikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje metinės“ 2007 m. rugsėjo 13–15 d. Vilniaus universitete, pagrindu*). Vilnius: 162–168.
- Jankowski, Henryk 2012. Literatura krymskokaraimska. – *Przegląd Orientalistyczny* 241/1: 50–67.

- Jankowski, Henryk. 2014. Two Karaim religious poems by Isaac ben Abraham Troki. – *Karaite Archives* 2: 35–57.
- Jankowski, Henryk. 2015a. Crimean Turkish Karaim and the old north-western Turkic tradition of the Karaites. – *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 68/2: 199–214.
- Musaev, Kenesbaj Musaevič. 1964. *Grammatika karaimskogo jazyka. Fonetika i morfologija*. Moskva.
- Nevins, Andrew & Vaux, Bert. 2004. Consonant harmony in Karaim. – Csirmaz, Aniko & Lee, Youngjoo & Walter, Mary Ann (red.). *The Proceedings of the 1st Workshop on Altaic in Formal Linguistics*. (= *MIT Working Papers in Linguistics* 46). Cambridge: 175–194.
- Shapira, Dan. 2003. The Turkic languages and literatures of the East European Karaites. – Polliack, Meira (red.). *Karaite Judaism. A guide to its history and literary sources*. Leiden, Boston: 657–728.
- Shapira, Dan. 2014. A new Karaite-Turkish manuscript from Germany: New light on genre and language in Karaite and Rabbanite Turkic Bible translations in the Crimea, Constantinople and elsewhere. – *Karaite Archives* 2: 143–176.
- Siddur* 1528/1529 = Cornelius Adelkind (wyd.). 1528/1529. סדר התפלות למנהג קהל הקראים. Vol. 1–4. Venice. [Zob. Walfish (2011: 452; poz. 5324)].
- Stachowski, Kamil. 2009. The discussion on consonant harmony in northwestern Karaim. – *Türkbilig* 18: 158–193.
- Sulimowicz, Józef. 1972. Materiał leksykalny krymskokaraimskiego zabytku językowego (druk z 1734 r.). I. – *Rocznik Orientalistyczny* 35/1: 37–76.
- Sulimowicz, Józef. 1973. Materiał leksykalny krymskokaraimskiego zabytku językowego (druk z 1734 r.). II. – *Rocznik Orientalistyczny* 36/1: 47–107.
- Zajączkowski, Ananiasz. 1926. Literatura karaimska. – *Mysł Karaimska* 3: 7–17.
- Zajączkowski, Ananiasz. 1932. *Sufiksy imienne i czasownikowe w języku zachodniokaraimskim (przyczynek do morfologii języków tureckich)*. (= *Polska Akademia Umiejętności. Prace Komisji Orientalistycznej* 15). Kraków.
- Zajączkowski, Ananiasz. 1964. Die karaimische Literatur. – Bazin, Louis & Bombaci, Alessio & Deny, Jean & Gökbilgin, Tayyib & İz, Fahir & Scheel, Helmuth (red.): *Philologiae Turcicae Fundamenta*. Tom 2. Wiesbaden: 793–801.

Nemeth Nicholas